

Št. kapitán František Martinek:

Po stopách českých vojáků ve Španělsku.

(Předneseno na loňské výroční schůzi „Kruhu pro studium čs. dějin vojenských“
dne 8. dubna 1937.)

Nynější boje ve Španělsku — na nichž podle různých zpráv má také podíl značný počet československých dobrovolníků, zařazených v mezinárodní brigádě vládní španělské armády — zaznamenávají v svých operačních a situačních hlášeníh velkou řadu míst, jejichž jména vyvolávají v nás reminiscence na účast českých lidí ve válečných taženíh, které podnikal na půdě Pyrenejského poloostrova rakouský panovnický dům. Slyšíme opět jména krajin, měst a řek, kde byla celými proudy prolévána krev českých a slovenských vojáků pro velmocenské zájmy a lesk habsburské dynastie, v bojích vyžadujících těžkých obětí na životech i hmotných statcích ze zemí koruny české, obětí, které daleko nebyly vyváženy užitekem z územních zisků, jichž se dostalo Rakousku při likvidaci války o dědictví španělské.

Ve vojensko-historických vzpomínkách na styky starého Španělska se zeměmi české koruny dojdeme arci k datům o mnoho starším, než je zásah českých pluků do dědictvého konfliktu španělského. Již v dobách, kdy obě velké větve habsburského rodu, španělská a rakouská, měly své državy už trvale zabezpečeny, docházelo k těsné součinnosti všech oborů jejich státní správy; tak i na poli vojenském. Zde ovšem tempem povlovnějším, poněvadž státní základ obou těchto mocenských skupin

i sféry jejich zájmů byly značně rozdílné. Španělsko bylo světovou velmocí s rozsáhlými zámořskými koloniemi a se starostmi, kterak čelit rozmachu ostatních mladších námořních mocností, žárlivých a chtivých úspěchu, kdežto rakouské Habsburky zatěžovaly jednak těžké a vleklé rozpory náboženské a dynasticko-mocenské v Německé říši, jednak turecké nebezpečí. Nicméně stále užší politické styky mezi dvorem madridským a pražským měly svůj odraz i ve věcech vojenských, zvlášť po stránce vojenské administrativy a ve školení vojenských vůdců, a to zejména koncem vlády Maxmiliána II. a za Rudolfa II. Mladá arciknížata, vysílaná na výchovu do Španěl, a jejich průvodci z české a rakouské šlechty seznamovali se tam nejen s diplomaty, ale i s mnohými vynikajícími vojáky a s jejich methodou válčení, jak jí bylo užíváno zejména na bojištích v Nizozemí a v Itálii. Můžeme bezpečně sledovat kontinuitu vojenské školy vlašsko-španělské, jak se postupně uplatňovala v našich zemích; theoretické a praktické zkušenosti vojenské, jichž nabyl Valdštejn a jeho vrstevníci u nás od Jiřího Basty a Ambrosia Spinoly, vedou svými prameny k španělským generálům Alexandrovi Farnese z Parmy a k donu Juanovi d'Austria. Již delší dobu před Bílou horou přicházeli španělští důstojníci do našich zemí — připomínám tu na příklad trojici švakrů našeho Vratislava z Pernštejna, dona Juana Manríquez de Lara, pána na Tovačově, a jeho bratry Diega a Jorge, dále Baltazara Marra-dase, který k nám přišel z podnětu svého ujce, dona Guillerma de San-Clemento, španělského vyslance na pražském dvoře. Naopak, mladí šlechtici z průvodu arciknížat anebo princezen provdaných do Madridu učili se tu vojenskému řemeslu po západním způsobu, tak říkajíc modernějšímu, na rozdíl od válčení s Turky; jako typické příklady lze uvést Zdeňka Lva Novohradského z Kolovrat anebo syny Adama z Dietrichštejna.

Po Bílé hoře, jak známo, přicházejí španělští důstojníci do našich zemí mnohem houfněji do jezdeckých i pěších pluků, tak na příklad: bratři Juan a Felipe Areyzaga d'Avandagno, Salazar, Verdugo, de Vera, Braganza, de la Cueba, Cordóva, Moras, Mendoza de Galbes, Contreras, Moríamez, Zuniga, Herrera de Barientes, Eynon, Moncada y Cardona, Montevergues, Borda y Aragón, Ybara, Barbón, Ahumada y Cardenas, Alcaudete, Corda, Amenzaga, Los Rios, Vasquez de Pinas a četní jiní. Rámec této práce nedovoluje rozebírat podrobněji tuto látku, rovněž nelze tu širě uvádět, kdy a za jakých okolností se dostávali lidé od nás za účely vojenskými do Španělska XVII. věku, a sluší jen podotknout, že v obou Kastiliích, zvlášť v okolí Madridu, v Aragonu a v Katalonii nacházíme řadu míst, k nimž se poutají vzpomínky na vojenské osobnosti z našich zemí z tohoto století. Je vhodné zaznamenat tu jen případ, kdy šlo nejen o šlechtice-důstojníky, ale i o naše prosté vojáky: r. 1651, tedy krátce po skončení třicetileté války, bylo do Španělska odesláno 300 mužů z pěšího pluku Maxe Valdštejna, který byl o málo let předtím na povolení českých zemských stavů zřízen Ladislavem Burianem z Valdštejna; jeho velitelem byl obristlejtnant Dèpold Letický ze Šenova, jenž se zvlášť vyznamenal při hájení Prahy, obléhané Königsmarckem.

Ve větších kontingentech se dostali vojáci z Čech, Moravy a Slovenska na Pyrenejský poloostrov teprve za války o dědictví španělské; tyto boje jsou vlastním předmětem tohoto pojednání. Pokud jde o účast Čechů, jistě by bylo lze zvědět ještě mnohou zajímavou podrobnost, kdyby se

bedlivěji prozkoumaly některé naše domácí šlechtické archivy, zejména hrabat Wratislavů, neboť málokdo byl do podrobností této války zasvěcen tak dobře jako hrabě Jan Václav Wratislav z Mitrovic, kdysi císařský vyslanec v Londýně a pak kancléř království Českého, nejpřednější důvěrník Karla VI.

*

Poslední člen starší, španělské, větve habsburského rodu král *Carlos II.* zemřel bezdětek 1. listopadu r. 1700. V testamentu z října téhož roku ustanovil za svého nástupce vnuka své starší sestry *Marie Terezie* a francouzského krále *Ludvíka XIV.*, *Filipa z Anjou*, mladšího bratra dauphina. Filip, podporován svým dědem, se dědictví ujal a byl uznán netoliko všemi zeměmi španělské koruny, ale i evropskými státy, vyjímajíc císaře *Leopolda I.*, který zamýšlel dosaditi na španělský trůn svého mladšího syna *Karla*, odvolávaje se na dědické právo mladší linie habsburské po vymření linie starší. Oba pretendenti mocně zbrojili a ucházeli se o spojení. Ačkoli nedošlo k formálnímu vypovězení války, zahájily rakouské a francouzské vojenské oddíly boj v Milánsku, které *Leopold I.* považoval za uprázdněné říšské léno a kam vnikl francouzský generál *Tessé*, aby se ho zmocnil pro *Filipa z Anjou*. Francie získala za spojence savojského vévodu *Viktora Amadea II.* a bavorského kurfiřta *Maxe Emanuele*, který byl zároveň místodržitelem španělského Nizozemí. Anglie se obávala, že dosedne-li na královský trůn španělský princ francouzský, bude porušena evropská rovnováha; zejména by byla nerada viděla, aby se do rukou Ludvíkova vnuka dostala Belgie. Podobné obavy měly i generální stavy nizozemské — Holandsko se mezitím vyvinulo ve významnou námořní velmoc — a zde k tomu přistupoval ještě i moment náboženský. Anglie a Holandsko uzavřely tudíž spojeneckou úmluvu s Rakouskem již 7. září 1701. Císař získal pro sebe též většinu německých knížat, zejména braniborského kurfiřta *Fridricha III.*, který dostal za odměnu titul krále pruského. Tedy na jedné straně byli: Francie, Španělsko, kurfiřt bavorský a jeho bratr *Josef Klement*, arcibiskup-kurfiřt kolínský, dále vévoda savojský a později ještě nový spojenec, povstalecké Uhry. V druhém táboře byli: Rakousko, větší počet německých kurfiřtů s Pruskem v čele, Anglie, Holandsko, Dánsko a později ještě Portugalsko. Zdánlivá převaha byla na straně císařské: ta však trpěla špatným materiálním stavem rakouských a německých zemí po vyčerpávajících dřívějších válkách a stálými třenicemi různých zájmů, kdežto na druhé straně Francie pod pevnou vládou absolutistického krále měla znamenitou armádu. Roku 1702 se bojovalo vlastně jen na třech frontách: v Itálii, v Nizozemí a v Německu na Rýně. Pokud jde o samo Španělsko, zabývaly se válčící mocnosti ještě přípravami, aby mohly za Pyreneje vypravit dostatečné síly. Zatím se snažily námořní mocnosti, Anglie a Holandsko, využít své převahy na moři.

Počátkem roku 1703 dal se vévoda savojský zlákat sliby *Leopolda I.*, zrušil své spojenectví s Francií a spojil se s císařem. Ve Španělsku ani v tomto roce nedošlo k pozemním bojům; proti námořním akcím získal císař ještě Portugalsko. To slíbilo, že pošle za hranice 20.000 vojáků, ale jen s tou podmínkou, že i ostatní spojenci vyšlou dostatečné kontingenty k útoku na Španělsko. Anglie za vlády královny *Anny* se ujala velmi horlivě akce proti rozmachu Francie a vyzvala *Karla III.* — tak se nazý-

val císařův syn jako král španělský —, aby se osobně odebral do Španělska, dodal tím chystané ofensivě náležitý důraz a ujal se tak snáze držby království. Císař neměl mnoho chuti vyslat syna do nejistých poměrů ve Španělsku, ale posléze si dal říci, zejména proto, že se v zemi počala zvedat oposice proti Bourbonům. Nicméně posílalo Rakousko většinu svých vojenských sil na rýnskou frontu, poněvadž se na tomto bojišti očekávalo konečné rozhodnutí celé války. Kromě toho měl císař živý zájem na tom, zmocnit se španělských držav v Itálii, jak v severní, tak i v jižní. Když tedy Karel III. přibyl 7. března 1704 do *Lisabonu*, kam ho s jeho pluky převezlo loďstvo anglo-nizozemské, tvořily většinu jeho nevelké armády oddíly anglické a holandské, kdežto z domova si přivedl jen nepatrný počet vojska. Druhý nápadník trůnu *Filip V.*, kterému dal jeho děd kromě pluků jako poradce zdatného generála *Berwicka*, postavil se Karlovi na odpor. S 28.000 muži vtrhl od *Bayonne* do Portugalska, vzal větší počet pevností a chystal se již na *Lisabon*, poněvadž portugalské vojsko, v stavu velmi ubohém, nemohlo mu klást tužší odpor; avšak zásobovací potíže zmařily jeho další postup.

Spojení s Portugalskem Rakousku spíše uškodilo, než prospělo: bourbonská strana ve Španělsku se počala znovu upevňovat, poněvadž pyšní Kastilci nemohli snést myšlenku, že by měli přijmout svého nového krále z rukou nenáviděných Portugalců. Nejdůležitější válečnou událostí toho roku bylo, že anglické loďstvo podniklo útok na *Gibraltar* a zmocnilo se této důležité pevnosti, avšak nikoli pro Karla III., nýbrž jménem anglické královny.

Počátkem května 1705 zemřel císař Leopold I., avšak před smrtí zavázal svého nástupce *Josefa I.*, aby bratrovu věc podporoval se stejným úsilím jako otec. Do *Lisabonu* přibylly nové oddíly anglické a holandské, jimž velel lord *Peterborough*, v počtu asi 5000 mužů. Na lordovu radu odhodlal se Karel III. opustit Portugalsko, jehož zanedbané vojsko nebylo s to, nějak účinněji mu pomoci; v čele většiny svých branných sil dal se na anglických lodích přepravit do Katalonie. V Portugalsku zůstal jako velitel spojeneckého vojska lord *Galway*, jemu padla do rukou města *Valença*, *Salvaterra a Albuquerque*; v pohraničí Estremadury jal se obléhati důležitý *Badajoz*, klíč ke vstupu do Kastilie. Ale francouzskému maršálovi Tessému se podařilo odrazit ho od této pevnosti, ačkoli Francouzi měli k dispozici toliko 14.000 mužů proti 20.000 mužů lorda Galwaye; ten však měl potíže s ostatními vojevůdci a zejména portugalský generál *das Minas* se nemohl s ním dohodnout. Mezitím — v druhé polovině srpna — Karel III. se svým vojskem vystoupil z lodí u *Barcelony*. Toto silně opevněné město bylo pak lordem *Peterboroughem* obklíčeno a po měsíčním obléhání otevřelo své brány Karlu III., takže dne 23. října 1705 vtáhl do města. Pak se spojenci zmocnili ještě měst *Gerony*, *Tortosy*, *Léridy*, *Tarragony* a konečně i *Valencie*. Ponenáhlu obsadili všechna města v Katalonii a na jih v obou sousedních královstvích, Valencii a Murcii. Zde všude nacházel Karel III. příznivou půdu, už pro dávny odpor Katalánců a Valencijských proti Kastilcům.

Vida tyto protivníkovy úspěchy, vypravil se Filip V. s maršálem Tessém od *Madridu* k *Zaragoze*. Ale štěstí se zdálo přát Karlovi. *Peterborough* zmařil pokusy Francouzů, zmocnit se Valencie a Katalonie; obležení *Barcelony*, které podnikl Tessé v dubnu 1706 v čele 24.000 mužů, ztroskotalo docela. Mezitím podnikla druhá spojenecká armáda,

podnícená úspěchy Peterborougha, pochod z Portugalska do Kastilie; lord Galway a das Minas se zmocnili pevností *Alcantary*, *Ciudad Rodrigo* a *Salamanky*. Francouzský generál Berwick, máje toliko 5000 mužů, musil opustit *Madrid* a ustoupit k *Burgosu*, kde se k němu připojil Filip V. Anglicko-portugalské vojsko vtáhlo triumfálně 25. června 1706 do *Madridu* jménem Karla III. Nicméně Kastilie zůstala i nadále věrna Bourbonovi. Se všech stran přicházeli k Francouzům dobrovolníci, takže Berwick se mohl již v srpnu objevit v čele početné armády znovu před *Madridem*. Karel III., kterému se mezitím poddala *Zaragoza* i ostatní města aragonská, táhl sice *Madridu* na pomoc a v *Pastranu* se spojil s Peterboroughem, jenž se sem vypravil od *Valencie*, ale odchodu Anglo-Portugalců od *Madridu* již zabránit nemohl. Ti k němu dorazili u *Guadalajary*; ale ani tam se spojenci v nepřátelském, Bourbonům nakloněném prostředí udržet nemohli. Berwick je pronásledoval až za řeku *Tajo*, zahnal soupeře z Murcie a dobyl zpět *Cartagenu*, takže Karel III. zůstal opět odkázán jen na Katalonii, Aragon a severní část království Valencijského. Karel III. opustil proto s dvěma pěšími pluky a s pěti švadronami jezdeckta armádu a vrátil se do *Barcelony*.

V bojích mohlo být pokračováno teprve na jaře r. 1707. Ofensiva, kterou zahájili v dubnu Galway a das Minas s 16.000 muži, skončila ne-slavně. Maršál Berwick s armádou 21.000 mužů dobyl nad nimi 25. dubna skvělého vítězství u *Almansy*; spojenci tu ztratili 4000 mrtvých a dva-krát tolik zajatců, tedy celkem tři čtvrtiny svého vojska. Francouzi ukořistili všechno dělostřelectvo, proviant a přes 100 praporů a standart. Nový velitel Francouzů vévoda *Filip Orleánský*, kterého král vyslal do Španěl, přibyl k *Almanse* druhého dne po bitvě a dovršil úspěch tak, že Karel III. zůstal nyní odkázán jen na *Barcelonu* a na některé katalánské pevnosti. *Ciudad Rodrigo*, *Valencia*, *Lérida*, nejsilnější pevnosti španělské, byly dobyty Francouzi. Vzdorovaly jim toliko *Denia*, *Alicante* a *Xativa*. Těto pevnosti bylo však nakonec také dobyto a pak byla vyvrácena z kořene; na jejím místě bylo později založeno nové město, pojmenované k počtě patrona obou Bourbonů *San Felipe*. Vévoda Orleánský se zmocnil Aragonu, a když se u *Caspe* na *Ebru* spojil s Berwickem, zdála se Karlova věc definitivně ztracena, tím spíše, že i na ostatních evropských frontách bylo štěstí příznivo Francouzům.

Avšak těmito neúspěchy se nedala odradit ani královna Anna, ani generální stavy holandské, ani císař Josef I. Rakouským postupem v Itálii byli znepokojeni tamní drobní suverénové a zejména papež *Klement XI.*, který — když mu rakouské oddíly obsadily církevní stát — byl nucen, ač nerad, uznat Karla III. jako krále španělského. Anglická královna odvolala lorda Peterborougha a poslala do Španěl nové posily, kterým velel generál *Stanhope*. Také císař Josef I. vyslal nyní bratrovi další a vydatnější pomoc, jednak z Neapolska — 5.500 mužů, jednak z horní Italie a z Provence — 16.000 mužů. Místo prince *Evžena Savojského*, jehož se Karel III. naléhavě dožadoval, přišel do Španělska jako vrchní velitel spojenců zdatný maršál *Quido Starhemberg*. Z císařských pluků přibýly tehdy do Španěl především dragounský pluk, jež v nedávné době zřídil hrabě *Ludvík Herbeville* jako „Commandant der Postierung“ v Čechách a kterému nyní velel hrabě *František Jörger z Tolletu*, dále pěší pluk *Gschwindův* (pozdější 35. pěší pluk plzeňský), jehož velitelem od roku 1707 byl obrist *Leopold Antonín Koza z Hra-*

diště, potomek starého jihomoravského rodu, pišící se v zkomoleném znění *Cosa de* (anebo von) *Radisch* nebo *Costa*, pozdější velitel pevnosti v Aradu v Banátě a císařský polní podmaršálek. Vedle nich pěší pluk *Reventlovův*, kterému velel hrabě *O'Dwyer*, původem Ir, s obristlejtnantem *Fricem*, pak pěší pluk *Eckhův*, v němž tehdy sloužil jako obristevachmistr pan *Václav Rodovský z Hustiřan* (zkomoleně *Rutowsky* nebo *Rutowski*) a konečně vlastní pluk *Starhembergův*, kterému velel hrabě *Gehlen*. Všechny tyto pluky měly velký počet Čechů a Moravanů, *Starhembergův* pluk nadto i hodně lidí z pálfyovských západoslovenských panství, jež vedl hejtman *Buzek*.

Sluší ovšem podotknout, že ještě větší množství našich lidí bojovalo v té době pro zájmy habsburského domu v Neapolu a na Sicilii, kde se vyznamenali zejména *Karel Jindřich z Žerotína* v slavném útoku na Gaetu, *Ferdinand Kokořovec z Kokořova*, *Děpold Černín z Chudenic*, *Ferdinand Čejka z Olbramovic*, který velel pěšímu pluku *Wetzelovu*, *Jan Filip Harrach* a obristlejtnant jeho pěšího pluku *Odkolek*; dále *Rudolf Myška ze Žlunic* (Misca, Miscault), jenž byl obristem *Falkensteinových* kyrysníků, *Štěpán Vilém Kinský*, velitel kyrysnického pluku *hessendarmstadtského*, v němž sloužilo tolik hochů z Hradecka, hrabě *Václav Guttenstein*, pozdější velící generál pražský. Ovšem byli tu i mnozí jiní důstojníci nižších hodností — tak na příklad *František Rajský z Dubnice*, hejtman *Ferdinand rytíř Jeník Zásadský z Kamzíka* a jeho synovci *Karel* a *Václav*, fendrych *Karel Kačovský* atd. — vedle početných kontingentů mužstva.

Nový vojevůdce ve Španělsku *Quido Starhemberg* přijel do *Barcelony* z Janova 30. dubna 1708, skoro současně s císařskými pluky, o nichž je výslovně psáno, že byly počítány k výkvětu císařské armády. Na francouzské straně byl ustanoven vrchním velitelem mladý, ale schopný vévoda *Orleánský*; maršál *Berwick* byl mezitím rovněž odvolán do Francie. Maršál *Starhemberg* zřídil pro 13.000 mužů svých pluků dobře opevněný tábor u *Cervery* v Katalonii; o žold a stravování se měla starat královna anglická. Poblíže císařských, v táboře u *Candasnos*, měl vévoda *Orleánský* shromážděno na 22.000 mužů vojska španělsko-francouzského; vedle toho měli *Francouzi* ve *Valencii* pomocný sbor 5000 mužů, jemuž velel generál *d'Asfeldt*, a kromě toho za pyrenejským horstvem, ve francouzském *Roussillonu*, stály početné oddíly vévody *de Noailles*. Za těchto poměrů mohli se *Francouzi*, o tolik silnější, zmocnit po dlouhém obléhání 15. července důležité pevnosti *Tortosy*, jejíž ztrátu karlisté zvláště bolestně nesli. Po tomto úspěchu dal se vévoda *Orleánský* na pochod podél *Ebra* a *Segre* pod Pyreneje, aby se tam spojil s oddíly vévody *de Noailles*, napadl *Geronu*, obklíčil *Barcelonu* a tím karlisty přinutil k odchodu z Katalonie. *Starhemberg* shromáždil proto své hlavní síly u *Cervery*: též *Francouzi* zůstali stát u *Agramantu*, necelé čtyři hodiny od posic karlistů. Provést svůj plán se však již neodhodlali. Zato se však zmocnili 17. listopadu pevné *Denie* a přistoupili k obležení *Alicante*, posledního místa na jih od *Ebra*, kde ještě byla posádka soupeřů. K rozhodujícím pozemním bojům v tomto roce tedy nedošlo.

Naproti tomu měla strana karlistů značné úspěchy na moři. *Filip V.* ztratil *Sardinii*, bohatou obilní komoru, jakož i mnoho lodí s proviantem pro francouzskou armádu. Kromě toho se Angličané zmocnili pro sebe v *Baleárech* ostrova *Minorky*, kde hodlali přístav *Mahon* vybudovat v tak

silnou pevnost a námořní základnu, aby byla ve Středozezemním moři proti Francii tak významnou a trvalou hrozbou, jako jí bylo opevněné město Dunkerque v kanálu La Manche proti Anglii.

Starhemberg se ještě v prosinci pokusil vzít Francouzům útokem zpět *Tortosu*, avšak přes těžké, neobyčejně krvavé ztráty marně. Tam pod hradbami této starodávné, slavné pevnosti bylo pohřbeno mnoho českých lidí.

Neutěšená situace finanční a nezvykle kruté mrazy té zimy a hrozí z toho bída z hladu pohnuly Ludvíka XIV. k tomu, aby zahájil jednání o mír. Zdálo se, že se karta opět obrací. Francouzský král byl odhodlán zřici se docela Španělska, ba chtěl postoupit několik severo-francouzských pevností Holandsku jako bariéru a velká koloniální území v Severní Americe — Kanada, jak známo, byla tehdy osadou francouzskou — královně anglické. K tomu však pro přílišnou a sobecky nepatrnou vypočítavost spojenců dojít nemohlo. Spojenci v tom domněni, že Francie je na samé hranici své výkonnosti, požadovali, aby se Francie na Rýně spokojila hranicemi, jak byly stanoveny mírem vestfálským, a aby odstoupila další bariéru na jihu vévodovi savojskému. To ovšem Ludvík XIV. odmítl a válka začala na jaře roku 1709 nanovo. Ve Španělsku neměli však ani karlisté dobrou situaci. Chyběl jim proviant, dělostřelectvo, střelivo, peníze. Starhemberg místo 40.000 mužů, s nimiž původně počítal, měl k dispozici sotva 27.000 vojáků, tedy stále značně méně než strana bourbonská. Tam se vévoda Orleánský pro dvorské intriky musil vzdát velení. Jeho nástupcem se stal francouzský maršál *Bezon*; španělské oddíly Filipovy vedl hrabě *Aquilar*. V dubnu se Francouzi zmocnili města *Venasque*, avšak tamní pevnou tvrz, která chránila cestu z Francie přes Pyreneje do Aragonu, obléhali marně. Ani na portugalských hranicích neměli úspěchů; Angličanům se zato nepodařilo dobýt *Cadixu*, takže se jejich loďstvo musilo vrátit do Katalonie. Starhemberg posílil své posíle na *Segre* a koncem srpna dosáhl pozoruhodného úspěchu: jeho dragouni a granátníci pěších pluků obsadili *Balaguer*. Ve francouzsko-španělském táboře zavládly rozbroje mezi veliteli; Filip V., boje se dalšího postupu císařských, přispěchal 10. září k *Léridě* a místo *Aquilara* dosadil za vůdce španělských oddílů knížete *Tillyho*. V tomto roce již k významnějším událostem na bojištích nedošlo.

(Příště dále.)

A—ž:

Poznatky z války ve Španělsku.

O válce ve Španělsku se psalo a píše mnoho jak v tisku denním — spíše s hlediska politického a válečného zpravodajství, tak v tisku odborném — sice s hlediska čistě vojenského, ale spíše jen úryvkovitě.

Kniha Dr. Helmuta Klotze,*) bývalého důstojníka německého námořnictva, podává souhrnně první závěry, které mohl autor učinit ze špa-

*) Prameny: Dr. Helmut Klotz: „Les leçons militaires de la guerre civile en Espagne“, Paris 1937.

Cmdt. Cailloux: „Les enseignements de la guerre d'Espagne“ v Revue militaire v březnu 1938.